

Đánh giá tác dụng điều trị đau cổ gáy cấp của bài thuốc Khương hoạt thăng thấp thang kết hợp siêu âm

ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF KHUONG HOAT THANG THAP THANG REMEDY COMBINED WITH THERAPEUTIC ULTRASOUND IN THE TREATMENT OF ACUTE CERVICALGIA

Cao Thạch Tâm¹, Nguyễn Văn Tâm¹, Trần Quang Minh²

¹Bệnh viện Y Dược cổ truyền Thanh Hóa
²Học viện Y - Dược học cổ truyền Việt Nam

TÓM TẮT

Mục tiêu: Đánh giá hiệu quả điều trị đau vùng cổ gáy cấp của bài thuốc Khương hoạt thăng thấp thang kết hợp siêu âm.

Đối tượng và phương pháp nghiên cứu: Thiết kế nghiên cứu theo phương pháp can thiệp lâm sàng, tiến cứu, so sánh trước - sau điều trị, có nhóm đối chứng trên 60 bệnh nhân được chẩn đoán xác định đau vùng cổ gáy cấp tính được chia ngẫu nhiên thành 2 nhóm: 30 bệnh nhân ở nhóm nghiên cứu (NC) điều trị bằng Khương hoạt thăng thấp thang kết hợp siêu âm trị liệu và 30 bệnh nhân ở nhóm đối chứng (ĐC) điều trị bệnh bằng phương pháp siêu âm trị liệu tại Bệnh viện Y Dược cổ truyền Thanh Hóa từ tháng 2/2022 đến hết tháng 11/2022.

Kết quả: Sau 15 ngày điều trị, các bệnh nhân đều giảm điểm đau VAS, tăng tầm vận động cột sống cổ, giảm điểm NDI. Hiệu quả điều trị chung: Ở nhóm nghiên cứu: Tốt là 80%; Khá là 20%; Ở nhóm đối chứng: Tốt là 50%; Khá: 50%; Hiệu quả điều trị của nhóm nghiên cứu cao hơn nhóm đối chứng ($p < 0,05$).

Kết luận: Sử dụng bài thuốc Khương hoạt thăng thấp thang kết hợp siêu âm trị liệu an toàn và hiệu quả trong điều trị đau vùng cổ gáy cấp.

Từ khóa: Đau cổ gáy, Khương hoạt thăng thấp, siêu âm trị liệu.

SUMMARY

Objectives: Evaluate the effectiveness of Khuong hoat thang thap thang combined with therapeutic ultrasound in treating acute cervicalgia.

Subjects and methods: A controlled-prospective clinical intervention study comparing before - after treatment was held on 60 patients with a confirmed diagnosis of acute cervicalgia, randomly divided into two groups: 30 patients in the study group were treated by Khuong hoat thang thap thang with therapeutic ultrasound; 30 patients in the control group were treated by the ultrasound therapeutic at Thanh Hoa Hospital of Traditional Medicine and Pharmacy from February 2022 to the end of November 2022.

Results: After 15 days of treatment, all patients had reduced VAS pain points, increased spinal range of motion, and reduced NDI points. The overall treatment efficiency: in the study group: Good =

Tác giả liên hệ: Cao Thạch Tâm
Số điện thoại: 0983056003
Email: nhattamlinh@gmail.com

Ngày nhận bài: 16/3/2023
Ngày phản biện: 6/4/2023
Ngày chấp nhận đăng: 26/7/2023

80%; Fair = 20%; In the control group: Good = 50%; Fair = 50%; The effectiveness of treatment of the study group is higher than that of the control group ($p < 0.05$).

Conclusions: *Khuong hoạt thang thấp combined with therapeutic ultrasound is safe and effective in treating acute cervicalgia.*

Keywords: *Cervicalgia, Khuong hoạt thang thấp, therapeutic ultrasound.*

ĐẶT VẤN ĐỀ

Đau vùng cổ gáy là một hội chứng rất phổ biến trên lâm sàng với biểu hiện đau vùng cổ, gáy có thể lan xuống cánh tay, có hoặc không kèm theo hạn chế tầm vận động cột sống cổ [1]. Đau vùng cổ gáy là hội chứng thường gặp trên lâm sàng làm ảnh hưởng chất lượng cuộc sống và sinh hoạt của người bệnh. Do đó điều trị trong giai đoạn cấp tính là cần thiết.

Khoảng 1/2 số người trên toàn thế giới trong cuộc đời có ít nhất một lần bị đau cổ gáy. Mỗi năm, khoảng 50% người trưởng thành bị đau cổ gáy, dẫn đến giảm chất lượng cuộc sống (QoL). Hơn nữa, tình trạng đau và tàn tật liên quan đến đau cổ có tác động đáng kể góp phần tạo ra gánh nặng kinh tế và xã hội (sử dụng dịch vụ chăm sóc sức khỏe, nghỉ làm và mất năng suất) [2]. Y học hiện đại (YHHĐ) có nhiều phương pháp điều trị đau vùng cổ gáy nhưng điều trị nội khoa và vật lý trị liệu vẫn là lựa chọn hàng đầu. Trong đó siêu âm điều trị là phương pháp điều trị bệnh sinh, phương pháp này có tác dụng giảm đau, giãn cơ, tăng hấp thu dịch nê, giảm các triệu chứng viêm và được áp dụng trong trị liệu. Thuốc y học cổ truyền từ lâu đã khẳng định được vai trò của mình trong điều trị các bệnh đau vùng cổ gáy nói riêng và bệnh cơ xương khớp nói chung. Xuất phát từ thực tiễn lâm sàng, bài thuốc Khuong hoạt thang thấp đã được Bệnh viện Y Dược cổ truyền Thanh Hóa sử dụng để điều trị cho những bệnh nhân đau cổ gáy cấp đem lại hiệu quả nhất định. Do đó, xu hướng kết hợp y học cổ truyền với y học hiện đại, vận dụng những ưu điểm trong phương pháp điều trị đau vùng cổ gáy bằng y học hiện đại và y học cổ truyền nhằm đem lại hiệu quả điều trị tối ưu cho người bệnh.

CHẤT LIỆU, ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Chất liệu nghiên cứu

Bài thuốc Khuong hoạt thang thấp: Khuong hoạt 12g, Cảo bản 08g, Chích cam thảo 06g, Mạn kinh tử 12g, Độc hoạt 08g, Phòng phong 08g, Xuyên khung 10g. Các vị thuốc được bào chế theo tiêu chuẩn Dược điển Việt Nam xuất bản lần thứ năm [3].

Siêu âm trị liệu: Là phương pháp siêu âm sử dụng sóng siêu âm tần số cao từ 1 - 3MHz, điều trị các bệnh lý mô mềm. Máy siêu âm trị liệu kích thích điện 4 kênh kết hợp siêu âm EU-941 của hãng ITO (Nhật Bản).

Đối tượng nghiên cứu

Tiêu chuẩn chọn bệnh nhân: Bệnh nhân từ 18 đến 65 tuổi, không phân biệt giới tính và nghề nghiệp, tự nguyện tham gia nghiên cứu, thỏa mãn tiêu chuẩn lựa chọn theo y học hiện đại và y học cổ truyền.

* Tiêu chuẩn chọn bệnh nhân theo y học hiện đại: Đau vùng cổ gáy, cơ cổ gáy co cứng, căng tức; đau tăng khi vận động, ho hắt hơi và thay đổi thời tiết; thời gian mắc bệnh < 6 tuần; Điểm đau cột sống cổ (CSC) khi ấn vào các gai sau, cạnh cột sống cổ tương ứng các rễ thần kinh, hạn chế vận động cột sống cổ, có thể kèm theo dấu hiệu vẹo cổ; điểm VAS ≤ 8 . Các triệu chứng khác: chóng mặt, ù tai, đi loạng choạng, mệt mỏi không tập trung, có/không ảnh hưởng đến chức năng sinh hoạt hàng ngày.... Cận lâm sàng: có thể có hoặc không có hình ảnh thoái hóa đốt sống cổ.

* Tiêu chuẩn chọn bệnh nhân theo y học cổ truyền: Bệnh nhân thuộc thể bệnh phong hàn hoặc hàn thấp theo y học cổ truyền.

Tiêu chuẩn loại trừ: Bệnh nhân đau cổ gáy

cấp kèm theo: Gai cột sống cổ, cầu đốt sống và loãng xương nghiêm trọng; bệnh tổn thương thực thể cột sống cổ: lao cột sống cổ, ung thư...; tiền sử phẫu thuật cột sống cổ; tiền sử chấn thương nặng ở cột sống cổ hoặc cổ; viêm da vùng cổ; bệnh nhân mắc các bệnh nghiêm trọng về tim, gan, thận và hệ tạo máu; loét hệ tiêu hóa; mang thai, cho con bú.

Địa điểm và thời gian nghiên cứu

Bệnh viện Y Dược cổ truyền Thanh Hóa từ tháng 2/2022 đến hết tháng 11/2022.

Phương pháp nghiên cứu

Thiết kế nghiên cứu: Can thiệp lâm sàng, tiến cứu, so sánh trước - sau điều trị và so sánh với nhóm đối chứng.

Tiến hành: 60 bệnh nhân đáp ứng tiêu chuẩn nghiên cứu chia làm 2 nhóm theo phương pháp ghép cặp: 30 bệnh nhân nhóm nghiên cứu (NC): Uống Khương hoạt thăng thấp thang ngày 1 thang, chia 2 lần uống sau ăn 30 phút x 15 ngày kết hợp siêu âm điều trị 10 phút/lần x 15 ngày. 30 bệnh nhân nhóm đối chứng (ĐC): Siêu âm điều trị 10 phút/lần x 15 ngày.

Phương pháp đánh giá kết quả: Kết quả sau can thiệp được đánh giá dựa trên:

+ Điểm đánh giá đau theo thang nhìn VAS.

+ Tầm vận động cột sống cổ.
+ Điểm đánh giá hạn chế chức năng sinh hoạt hàng ngày NDI.

+ Hiệu quả điều trị chung.

Phương pháp xử lý số liệu

Số liệu sau thu thập được làm sạch, xử lý bằng thuật toán thống kê y sinh học dưới sự hỗ trợ của phần mềm SPSS 25.0 của IBM.

Đạo đức nghiên cứu

Nghiên cứu được thông qua Hội đồng Khoa học và Hội đồng đạo đức của Học viện Y- Dược học cổ truyền Việt Nam trước khi tiến hành nghiên cứu, được sự chấp thuận và cho phép của Ban Giám đốc Bệnh viện Y Dược cổ truyền Thanh Hóa tiến hành thực hiện tại bệnh viện.

KẾT QUẢ VÀ BÀN LUẬN

Theo kết quả nghiên cứu từ 60 bệnh nhân đau vùng cổ gáy cấp tại Bệnh viện Y Dược cổ truyền Thanh Hóa chúng tôi thu được một số đặc điểm chung: Các bệnh nhân có độ tuổi khoảng từ 50 - 65 tuổi chiếm tỷ lệ cao, nữ nhiều hơn nam (nữ/nam = 1,2), thời gian mắc bệnh từ 1 - 3 tuần chiếm tỷ lệ nhiều nhất (53,33% ở nhóm nghiên cứu và 66,67% ở nhóm đối chứng).

Sau 15 ngày điều trị đau vùng cổ gáy, chúng tôi thu được kết quả như sau:

Bảng 1. Phân loại mức độ đau sau 15 ngày điều trị

Phân loại VAS	Nhóm NC (n=30)		Nhóm ĐC (n=30)				P _{NC-ĐC}		
	D0		D15		D0			D15	
	n	%	n	%	n	%		n	%
Không đau	0	0	7	23,33	0	0	0	0	<0,05
Đau nhẹ	0	100	18	60,00	0	100	22	73,33	
Đau vừa	0	100	5	16,67	0	100	7	23,33	
Đau nặng	2	6,67	0	0	0	0	1	3,33	
Đau rất nặng	28	93,33	0	0	30	100	0	0	
P _{D0-D15}	<0,05				<0,05				

Sau điều trị, nhóm nghiên cứu có 23,33% không đau, 60% đau nhẹ, trong khi nhóm đối chứng có 73,33% đau nhẹ, không có bệnh nhân nào về mức không đau. Phương pháp kết hợp Khương hoạt thăng thấp thang với siêu

âm trị liệu cho hiệu quả giảm đau tốt hơn dùng siêu âm trị liệu đơn thuần. Điểm đau trung bình VAS sau 15 ngày điều trị giảm $6,40 \pm 0,39$ điểm ở nhóm nghiên cứu và $6,25 \pm 1,02$ điểm ở nhóm đối chứng ($p_{NC-ĐC} < 0,05$).

Bảng 2. Phân loại tầm vận động cột sống cổ sau 15 ngày điều trị

Nhóm / Mức độ	Nhóm NC (n=30)				Nhóm ĐC (n=30)				P _{NC-ĐC}
	D0		D15		D0		D15		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Không hạn chế	0	0	19	63,34	0	0	12	40,00	<0,05
Hạn chế ít	0	0	11	33,67	0	0	18	60,00	
Hạn chế vừa	2	6,67	0	0	1	3,33	0	0	
Hạn chế nhiều	21	70,00	0	0	25	83,33	0	0	
Hạn chế rất nhiều	7	23,33	0	0	4	13,34	0	0	
P _{D0-D15}	<0,05				<0,05				

Tầm vận động là một trong những tiêu chuẩn để đánh giá chức năng vận động của khớp, để giúp cho việc chẩn đoán tình trạng mất chức năng, đánh giá tiên lượng cũng như hiệu quả điều trị, chăm sóc người bệnh. Mức độ hạn chế tầm vận động của cả hai nhóm được cải thiện rõ rệt sau 15 ngày điều trị, nhóm

nghiên cứu: không hạn chế chiếm tỷ lệ 63,34%, mức độ hạn chế ít chiếm 33,67%, tương ứng, nhóm đối chứng: không hạn chế chiếm tỷ lệ 40%, mức độ hạn chế ít chiếm 60%. Đánh giá mức độ hạn chế tầm vận động CSC sau 15 ngày điều trị giữa hai nhóm có sự khác biệt có ý nghĩa thống kê với $p < 0,05$.

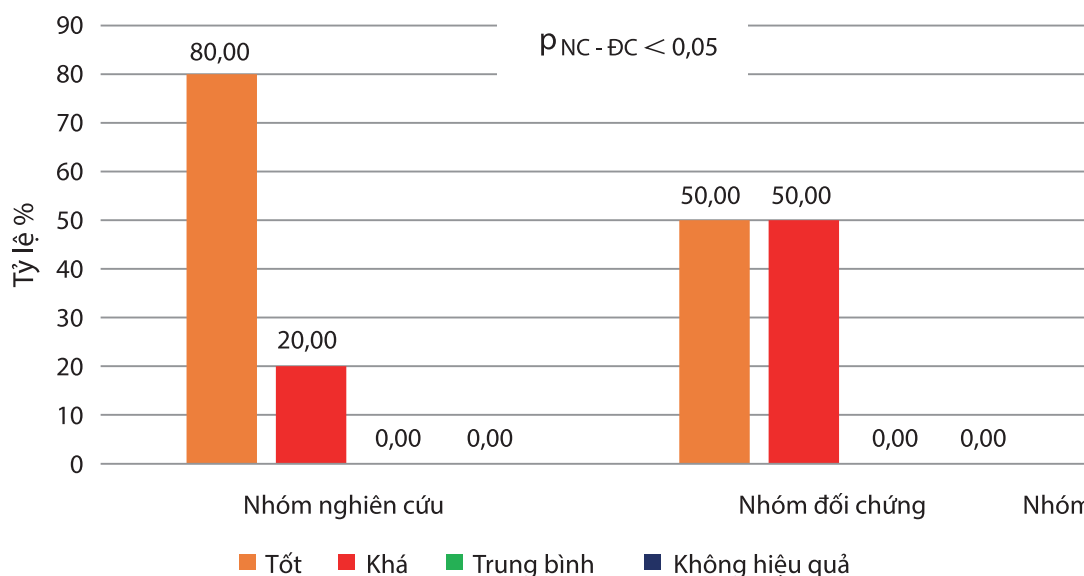
Bảng 3. Thay đổi mức độ ảnh hưởng đến chức năng sinh hoạt hàng ngày sau điều trị

Nhóm / Mức độ	Nhóm NC (n=30)				Nhóm ĐC (n=30)				P _{NC-ĐC}
	D0		D15		D0		D15		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Không ảnh hưởng	0	0	20	66,67	0	0	12	40,00	<0,05
Ảnh hưởng ít	0	0	10	33,33	0	0	18	60,00	
Ảnh hưởng trung bình	4	13,33	0	0	5	16,67	0	0	
Ảnh hưởng nhiều	25	83,33	0	0	22	73,33	0	0	
Ảnh hưởng rất nhiều	1	3,33	0	0	3	10,00	0	0	
P _{D0-D15}	<0,05				<0,05				

Kết quả nghiên cứu cho thấy, sau điều trị chỉ số NDI của nhóm nghiên cứu và nhóm đối chứng đều giảm có ý nghĩa thống kê so với thời điểm D₀. Bệnh nhân được điều trị bằng phương pháp kết hợp bài thuốc Khương hoạt thăng thấp thang với siêu âm trị liệu có sự thay đổi về mức không ảnh hưởng chiếm 66,67% (so với

nhóm siêu âm trị liệu đơn thuần chỉ đạt 40%), tốt hơn có ý nghĩa thống kê với $p < 0,05$. Nghiên cứu của chúng tôi có hiệu quả cải thiện chức năng sinh hoạt hàng ngày khác với kết quả nghiên cứu của tác giả Đặng Trúc Quỳnh [4] và tương đương với nghiên cứu của tác giả Nguyễn Hoài Linh [5]

Biểu đồ 1. Hiệu quả điều trị chung

Nhóm nghiên cứu có 80% bệnh nhân đạt hiệu quả tốt, nhóm đối chứng có 50% bệnh nhân đạt hiệu quả tốt. Khác biệt về hiệu quả điều trị của 2 nhóm có ý nghĩa thống kê với $p < 0,05$. Kết quả nghiên cứu của chúng tôi khác biệt với tác giả Lê Thị Diệu Hằng cho kết quả sau 30 ngày điều trị: tốt 71,9% ở nhóm nghiên cứu, 65,6% ở nhóm chứng [6], nghiên cứu của Hà Quốc Tuấn hiệu quả sau 20 ngày điều trị: kết quả tốt 70,00% và khá 23,33% ở nhóm nghiên cứu; nhóm chứng: tốt 63,33%, khá 26,67% [7].

KẾT LUẬN

Phương pháp kết hợp bài thuốc Khương hoạt thăng thấp thang với siêu âm trị liệu mang lại hiệu quả tốt và an toàn cho người bệnh đau cổ gáy.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. **Nguyễn Thị Xuyên.** *Hướng dẫn chẩn đoán và điều trị các bệnh cơ xương khớp*, Bộ Y tế 2018, tr.149-153.
2. **Multanen et al.** Associations of neck muscle strength and cervical spine mobility with future neck pain and disability: a prospective 16-year study. *BMC Musculoskeletal Disord*, 2021, 22, pp.911.
3. **Bộ Y tế.** *Dược điển Việt Nam, xuất bản lần thứ năm*, tập 2, Nhà xuất bản Y học, Hà Nội, 2018, tr.1092, 1106, 1211, 1123, 1180, 1275, 1295, 1344.
4. **Đặng Trúc Quỳnh, Trịnh Thị Lụa, Nguyễn Thị Thu Hà và cộng sự.** Tác dụng giảm cơ

cứng cơ và giảm hạn chế sinh hoạt hàng ngày của bài thuốc Cát căn thang kết hợp điện châm trên bệnh nhân đau vai gáy do đau vùng cổ gáy do thoái hóa cột sống cổ. *Tạp chí Y dược cổ truyền Việt Nam*, 47, 2015, tr.25-34.

5. **Nguyễn Hoài Linh.** *Đánh giá tác dụng điều trị của bài thuốc Quyên Tý Thang kết hợp liệu pháp kinh cân trên bệnh nhân đau vai gáy do thoái hóa cột sống cổ*, Luận văn tốt nghiệp bác sĩ Nội trú, Trường Đại học Y Hà Nội, Hà Nội, 2016.
6. **Lê Thị Diệu Hằng.** *Đánh giá điều trị triệu chứng của thoái hóa cột sống cổ bằng măng điện châm kết hợp bài thuốc quyên tý thang*, Luận văn thạc sĩ y học, Trường Đại học Y Hà Nội, 2012.
7. **Hà Quốc Tuấn.** *Nghiên cứu tác dụng điều trị đau vùng cổ gáy thể phong thấp nhiệt bằng phương pháp măng châm huyết Đại chùy*, Luận văn thạc sĩ y học, Học viện Y - Dược học cổ truyền Việt Nam, 2022.